

AUTORKA BESTSELLERU V ŠEDÝCH TÓNECH

RUTA SEPETYSOVÁ

MUSÍM TĚ ZRADIT

*Nikomu nevěř.
Nic neříkej.
Špehové jsou všude.*

**COO
BOO**

Musím tě zradit

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cooboo.cz
www.albatrosmedia.cz

Ruta Sepetysová

Musím tě zradit – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

MUSÍM
TĚ
ZRADIT

RUTA SEPETYSOVÁ

COO

BOO

Přeložil Petr Eliáš

I MUST BETRAY YOU

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.

This edition is published by arrangement with **Philomel books**, an imprint of Penguin Young Readers Group, a division of Penguin Random House LLC.

Copyright © 2022 by Ruta Sepetys

Translation © Petr Eliáš, 2022

Cover design by Theresa Evangelista

ISBN tištěné verze 978-80-7661-577-9

ISBN e-knihy 978-80-7661-628-8 (1. zveřejnění, 2022) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7661-629-5 (1. zveřejnění, 2022) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-7661-627-1 (1. zveřejnění, 2022) (ePDF)

© Luc Delahaye

Na památku statečných rumunských studentů

21. prosince 1989

1989 PŘEHLED

ATLANTSKÝ OCEÁN

POD ZLACENÝM RÁMEM

SUB RAMA POLEITĂ

Žili ve tmě.
Dýchali stíny.
Ruce vražené hluboko v kapsách, prokřehlý prsty zatáté v pěst.

Vyhýbali se pohledům ostatních. Pohlédnout do tváře strachu znamenalo riskovat, že je strhne jeho spodní proud. Ale přitom na sobě pořád měli neviditelné pohledy, i v té nejčernější tmě.

Dívali se.

Pořád se dívali.

V Rumunsku se člověk nikdy nezabaví dojmu, že ho někdo sleduje.

Tak se o tom mluvilo. Jako o tíživém pocitu z tušené bouře. Tenhle příběh nevyprávíme z paměti.

V hlavním městě Bukurešti žil student, mladík, a ten to všechno zapsal.

Pak se lekl, že udělal chybu.

Když už je řeč o chybách – mnoho lidí se domnívá, že nejděsivější postava spojená s Rumunskem je Drákula. Až se dozvědí pravdu, bude je pronásledovat?

Drákula je smyšlený, s rumunskou historií nijak nesouvisí. Ale v jednom rumunském zámku opravdu kdysi žila jedna krvelačná stvůra. Ten člověk ve své věži prožil čtyřicet let. Drákula si vybíral své oběti, kdežto tenhle netvor si vybíral, že bude zlý a krutý...

Ke všem.

Odepřel jim jídlo, elektřinu, pravdu i svobodu.

Občané Rumunska byli pevní a nezlomní, ale trpěli jeho hrůzovládou.

Ptáte se, kolik jich bylo?

Třicet milionů.

Jména a události, které většina světa nezná. A pak –

Kovová bedna. Našla se vedle hrobu. Uvnitř byl rukopis.

A tak jeden chlapec vyprávěl svůj příběh.

**Din biroul lui
Cristian Florescu**

CIORNA

BUKUREŠŤ, RUMUNSKO
1989

1

UNU

Strach přišel v pět hodin.
Byl šedivý říjnový pátek.
Co kdybych to věděl? Utekl bych. Snažil se schovat.
Jenže já to nevěděl.

V přítmí školní chodby jsem zahlédl svého nejlepšího kamaráda Lucu. Šel ke mně a minul přitom otravnou ceduli, která křičela z betonové zdi.

Noví muži Rumunska:

Ať žije komunismus, světlá budoucnost lidstva!

Jenže má mysl v tu chvíli přežvýchávala něco docela jiného. Něco mnohem bezprostřednějšího.

Škola končí v sedm hodin večer. Když vystihnu správný okamžik, vyjdu ven ve stejnou chvíli jako ona, ta tichá holka s vlasy do čela. Vypadalo by to jako náhoda a působilo nenuceně.

Lucova vysoká hubená postava se objevila vedle mě. „Je to hotová věc. Můj žaludek pojídá sám sebe.“

„Tumáš.“ Podal jsem mu nevelkou hrstičku slunečnicových semínek.

„Dík. Už jsi to slyšel? Knihovnice o tobě vykládá, že mě kazíš.“

Zasmál jsem se. Možná to byla pravda. O Lucovi profesoři říkali, že je hodný kluk, o mně, že jsem sarkastický. Já nešel pro ránu daleko, kdežto Luca by každou rvačku spíš uklidňoval. Měl v sobě určitou horlivost, kdežto já radši pozoroval a hodnotil z odstupu.

Zastavili jsme se, aby mohl Luca promluvit se skupinkou hlučných holek. Netrpělivě jsem na něj čekal.

„Hei, Cristiane,“ usmála se na mě jedna. „Hezký vlasy, to si stříháš nožem?“

„Jo,“ odvětil jsem tiše. „Se zavázanýma očima.“ Kývl jsem na Lucu a pokračoval chodbou sám.

„Žáku Florescu!“

Ten hlas patřil řediteli školy. Soudruh ředitel postával na chodbě a povídal si s kolegou. Přeshlápl z nohy na nohu a snažil se působit přirozeně.

Jenže nic nebylo nikdy přirozené.

Ve třídě jsme museli sedět rovně. Soudruh profesor vykládal, hulákal na naši čtyřicetičlennou skupinu hromovým hlasem. My poslouchali, nehybní jako sochy, a mžourali jsme na něj v mdlém světle. Když se zapisovala docházka, hlásili jsme „zde“, ale duchem jsme často byli docela jinde.

Luca a já jsme na *liceu* nosili tmavě modrý oblek a kravatu. Všichni kluci chodili takhle oblečení. Holky nosily modré zástěry a bílé stužky ve vlasech. Ozdobné nášivky na uniformách označovaly, do které školy chodíme. Ale na

podzim a v zimě nebyly uniformy vidět. Zakrývaly je kabáty, pletené šály a rukavice, kterými jsme se snažili přeprat psí zimu v nevytápěné betonové budově.

Zima a tma. Bolavé klouby. Těžko se zapisují poznámky, když necítíte prsty. Těžko se soustředí, když vypadne proud.

Ředitel si odkašlal. „Žáku Florescu,“ zopakoval. „Do ředitelny, prosím. Váš otec vám u mě nechal vzkaz.“

Otec? Do školy nikdy nechodil. Skoro jsem ho nevidal. Šest dní v týdnu docházel na dvanáctihodinové směny do továrny na nábytek.

V žaludku mě najednou tížil kámen. „Ano, soudruhu řediteli.“

Ale poslechl jsem a šel do ředitelny.

Pochopí to vůbec někdo zvenčí? My v Rumunsku poslouchali na slovo.

A poslouchali jsme hodně věcí.

Poslouchali jsme třeba, že v komunismu jsme všichni bratři a sestry. Vzájemně jsme se oslovovali „soudruhu“ nebo „soudružko“, což posilovalo dojem, že jsme si všichni rovni a nejsou mezi námi žádné třídní rozdíly. Dobří bratři a sestry v komunismu žili podle pravidel.

Já taky předstíral, že žádná pravidla neporušuju. Spoustu jsem si toho nechával pro sebe, třeba svůj zájem o poezii a filosofii. A předstíral jsem ještě další věci. Třeba že jsem ztratil hřeben, a přitom jsem prostě jen rád chodil ježatý. Nebo že nevidím, když na mě holky koukají. A taky jsem předstíral, že studiem angličtiny sloužím své vlasti.

„Slova jsou zbraň. Budu moct s našimi americkými a britskými nepřáteli bojovat slovy, nejen puškou.“

Tak jsem to říkal.

Měli jsme brannou výchovu, jmenovalo se to Příprava mladých k obraně vlasti. Se zbraněmi jsme začali cvičit už ve škole, bylo nám čtrnáct. Když se to srovná s jinými zeměmi, je to málo, nebo hodně? Pamatuju si, že jsem si tuhle poznámku naškrábal do svého tajného poznámkového bloku.

Ve skutečnosti má touha mluvit anglicky neměla s obranou vlasti pranic společného. Kolik jsme vůbec měli nepřátel? Nemám ponětí, vážně. Pravda je, že na angličtinu chodila spousta chytrých, tichých holek. Předstíral jsem, že si jich nevšímám. A když budu umět anglicky, porozumím písničkám, co poslouchám na zakázaném vysílání Hlasu Ameriky.

Zakázaném, ano. V Rumunsku byla zakázaná spousta věcí – a mezi nimi moje myšlenky i ten poznámkový blok. Ale já byl přesvědčený, že dokážu všechno dobře skrývat. Koneckonců deky zasmušilosti jsou tlusté a těžké. A leccos se s nimi zakryje.

Vykročil jsem temnou chodbou k ředitelně.

Byl jsem vůl.

Jen jsem to ještě nevěděl.

2

DOI

Vešel jsem do ředitelny. Naše stará vetřhá sekretářka zvedla pohled a pak ho zase sklopila. Do očí se mi nepodívala. Vrásčitým prstem ukázala ke kanceláři ředitele.

Žaludek se mi zkroutil.

Místnost bez oken. Strop zašlý od kouře. Všudypřítomný zatuchlý pach plesnivého papíru. A nad jednoduchým hranatým ředitelovým stolem portrét ve zlatém rámu. Tentýž portrét visel po celém Rumunsku – ve třídách, na nádražích, v obchodech, nemocnicích, a dokonce se skvěl i na knihách.

On.

Nicolae Ceaușescu.

Náš milovaný vůdce. Náš hrdina. Vyvrhel velké Komunistické strany Rumunska a upír prisátý na milionech krků. Zakázaná metafora? No jistě.

Nový portrét našeho hrdinu zachycoval se zrůžovělými tvářemi a vlnitými, hustými hnědými vlasy. On a jeho žena, Matka národa Elena, stáli v čele Rumunska čtyřia dvacet let. Na fotografii, na níž byl vůdce ještě mladý, jsem

se pohledem dlouho nezdržel. Mé oči přitáhl cizí člověk, který seděl pod ní.

Věk kolem pětatřiceti. Jednolité obočí. Víc pleši než vlasů. Ruce jako tenisové rakety a ramena o dost širší než opěradlo židle.

„Zavři dveře,“ nařídil mi.

Zavřel jsem za sebou dřevěné dveře, ale zůstal jsem stát. Nedostal jsem pokyn si sednout.

Muž se probíral složkou, která ležela před ním. Na fotografii přišpendlené vpředu na deskách byl mladík s rozčuchanými vlasy a světlýma očima. V tu chvíli se mi udělalo mdlo.

Metr přede mnou nesesedl jen kus chlapa s jedním obočím a pádly místo rukou.

Kdepak.

Ten muž byl popravčí, černý jezdec a špion. Byl to agent Securitate, obávané rumunské tajné policie. A v ruce měl složku a na ní fotku.

Moji fotku.

„Na každých padesát Rumunů je prý jeden tajnej,“ varovala mě kdysi sestra Cici. „V Rumunsku žije třiadvaacet milionů lidí. Tak si to sám spočítej. Agenti jsou úplně všude.“

Říkali jsme jim „modroocí hoši“. Nehledě na přezdívku byli snadno k poznání. Když jste v Rumunsku měli to štěstí a mohli si dovolit auto a vydrželi jste čekat pět let, než vám ho vyrobí, věděli jste, co dostanete. Byla tu jen jedna značka – Dacia. Auta se dělala v několika barvách, bílé, modré nebo zelené. Ale tajní policisté jezdili v černých daciích. Je-

den pán z našeho domu jezdil černou dacií. Sledoval jsem ho z balkonu. Z dálky mi připadal zajímavý.

Muž sedící naproti mně taky jezdil černou dacií, tím jsem si byl jistý. Ale ani trochu mě nezajímal.

Bál jsem se.

Agent se zhoupl dozadu a řádně tím potrápil kovovou židli, na které seděl. Očima do mě mlčky provrtával díry a bořil zdi mé sebejistoty. Čekal a čekal, než se díry zaplní strachem.

Pak se zničehonic předklonil. Přední nohy židle dopadly na zem. Naklonil se nad stůl a vydechl na mě pach zatuchlého nikotinu, který se mu držel na zažloutlém jazyku. Jeho slova mě straší dodnes.

„Ty jsi Cristian Florescu,“ řekl. „A dobře víš, co jsi provedl.“

3

TREI

On věděl, co jsem provedl. Co to vlastně bylo? Většina Rumunů totiž někdy aspoň nějaké pravidlo porušila. Bylo jich moc. A na každý prohřešek cíhala fůra lidí, kteří ho ochotně nahlásili.

Jeden písničkář kdysi napsal o životě v Rumunsku nelichotivou písničku. Zavřeli ho do blázince.

U jednoho vysokoškolského studenta našli nepřihlášený psací stroj. Zavřeli ho do vězení.

Za hlasité stížnosti mohl člověk skončit v base jako „politický agitátor“. Jenže já si nikde nahlas nestěžoval. Většinu věcí jsem dělal potichu. Tajně. Tak na co ten agent přišel?

Že by na mé vlastnoručně vyrobené rádio? Na vtipy, co jsem vymýšlel? Nebo na mého průvodce?

Věci v angličtině jsem natajno kupoval od jednoho místního kšeftaře jménem Hvězdář. Čtením anglického kontrabandu jsem si rozšiřoval slovní zásobu. Naposled jsem sehnal pár stránek vytržených z turistického průvodce vydaného v Anglii. Cizojazyčné průvodce a mapy se často zabavovaly lidem, kteří přijeli ze zahraničí. Když jsem si četl ty stránky, došlo mi proč:

*Příšerné podmínky v Rumunsku.
Nicolae Ceaușescu. Bezcitný vůdce. Megaloman.
Všichni pod dohledem.*

*Nejhorší lidské utrpení ze všech zemí východního
bloku.*

A tohle –

*Rumuni jsou inteligentní, pohlední a vstřícní lidé,
ale mají zakázáno mluvit s cizinci. Představte si
blázinec, který řídí šílenci a jehož pracovníci jsou
trestáni za svůj zdravý rozum. Rumunsku je lepší
se vyhnout. Vypravte se raději do Maďarska nebo
Bulharska, tam jsou podmínky lepší.*

Ta poznámka o dohledu byla pravdivá. Každý člověk byl potenciální cíl sledování. Matka země Elena Ceaușescu dokonce vyhlásila, že žádný balkon nesmí být ničím zakrytý. Komunistická strana měla právo všechno vidět, za všech okolností. Všechno patřilo Straně. A ta zase patřila Ceaușescovým.

„Jim se to řekne. Oni nemusejí bydlet v betonovém paneláku,“ ušklíbl jsem se jednou.

„Pššt. To nikdy neříkej nahlas,“ vyjekla máma.

Už jsem to znovu nikdy neřekl, jen jsem si to zapsal do svého zápisníku.

Můj zápisník. Počkat, že by tu byl kvůli němu?

Agent mi pokynul, abych se posadil. Sedl jsem si.

„Víš, proč jsi tady?“ zeptal se mě.

„Ne, soudruhu poručíku.“

„Soudruhu majore.“

Ztěžka jsem polkl. „Ne, soudruhu majore, nevím, proč jsem tady.“

„V tom případě ti to osvětlím. Máš úctyhodnou sbírku známek. Jednu starou rumunskou jsi prodal. Koupil ji od tebe cizinec a ty jsi od něj přijal cizí měnu. Jsi vinen nelegálním obchodováním a budeš soudně stíhán.“

Zamrazilo mě na zátylku. V hlavě se mi roztočil kolotoč. Stará známka.

Americká dolarovka.

To bylo před dvěma měsíci. Jak dlouho o tom vědí?

„Já tu známku neprodal,“ opáčil jsem. „Dal jsem mu ji. Nejdřív jsem vůbec nevěděl, že mi podstrčil ten –“

Zarazil jsem se. V Rumunsku se slovo „dolar“ vůbec nesmělo vyslovit.

„Našel jsem tu... bankovku... až po několika dnech, když jsem otevřel album. Nejspíš mi ji tam nepozorovaně strčil.“

„Jak ses k tomu Američanovi vůbec dostal? Mluvit s cizinci je zakázané. Každý kontakt s cizincem musíš neprodleně hlásit. To přece víš.“

„Ano, soudruhu majore. Ale moje matka uklízí byt dvěma americkým diplomatům. Má na to povolení.“

Jenže já jsem si říkal, že některé věci se obejdou i bez povolení. Při čekání na mámu jsem se seznámil se synem jednoho z diplomatů. Skamarádili jsme se. Vyměňovali jsme si známky. Povídali jsme si. Nakoukl jsem do jeho zápisníku – a rozhodl se, že si taky takový pořídím.

„Tvoje matka uklízí byty americkým diplomatům. Jak k té práci přišla?“

„Myslím, že... přes kamarádku.“ Opravdu jsem si to nepamatoval. „Já se s tím Američanem dal do řeči, když jsem na ni čekal. Často ji doprovázím domů. Ona potmě špatně vidí a bojí se.“

„Ty tvrdíš, že jsi porušil zákon a přijal jsi od mladého Američana zakázanou cizí měnu, protože se tvoje matka bojí tmy? Matčina porucha nemá s tvým zločinem nic společného. Ale trest za něj dopadne na celou tvoji rodinu.“

Zločin? Na celou rodinu?

Ale já si ten dolar od toho kluka nevzal. Prostě se u mě objevil.

Jak se o něm vůbec dozvěděl?

V hlavě se mi rozezněly máminy a sestřiny prosebné hlasy.

Nikomu nic neříkej.

Pamatuj, Cristiane, že nikdy nevíš, kdo tě poslouchá.

Neupozorňuj na naši rodinu, prosím tě.

Zíral jsem na agenta před sebou. Ruce jsem měl vlhké studeným potem a v hrdle se mi třepotala neviditelná můra. V Rumunsku měla Securitate větší moc než armáda. Tenhle muž nás mohl zničit. Mohl naší rodině nařídít přísnější dohled. Mohl mi sebrat veškeré naděje na univerzitu. Mohl nechat rodiče vyhodit z práce. Nebo něco ještě horšího.

Agent se předklonil a opřel se obřímí pálkami o stůl.

„Vidím, že si uvědomuješ vážnost situace. Jsi prý dobrý student, nadaný, a o svých spolužácích toho hodně víš. Mám dneska velkorysou náladu.“

Projde mi to jen s varováním. Vděčně jsem vydechl.

„*Mulțumesc*. Já –“

„Ty mi děkuješ? Ještě jsi neslyšel, co ti chci navrhnout. Je to prostý návrh, a jak jsem říkal, velmi velkorysý. Dál budeš vyzvedávat matku a doprovázet ji domů. Dál se budeš bavit se synem amerického diplomata. A mně budeš nosit podrobné informace o jeho rodině a domově.“

Nebyl to žádný návrh. Byl to rozkaz, a ten rozkaz navíc porušoval všechny zásady slušnosti. Byla by ze mě krysa, *turnător*, který tajně donáší na jiné lidi.

Doma bych to nikdy nesměl říct. Byla by to zrada. Měl bych odmítnout. Ale jestli odmítnu, rodina bude trpět. Tím jsem si byl jistý. A pak agent do ticha pronesl poslední větu.

„Pověz mi, co tvůj *bunu*?“

„*Șahmat*. Mat. Stačilo se zmínit a všechno moje odhodlání bylo to tam.“

Věděl o mém dědečkovi. Bunu byl moje světlo, ztělesněná moudrost a filozofie. Bunu věděl, že mě zajímá poezie a literatura. Podporoval mě v tom. Tajně.

„Berou nám sílu tak, že nás přesvědčí, že žádnou nemáme,“ řekl mi jednou. „Ale slova a věty mají sílu, Cristiane. Poznávej tu sílu svou myslí.“

Ta sbírka známek byla jeho poklad. Léta to byl náš tajný projekt.

Měli jsme i jiná tajemství. Jako třeba jeho leukemii. Uhodila na něj úplně nečekaně.

„Nikomu to neříkejte,“ prosila nás neustále nervózní máma.

Ani jsme nemuseli. Všichni viděli, jak se dříve zdravý muž plný energie scvrkl a zešedivěl. Stačilo, aby vzal do ruky pánvičku, a prasklo mu zápěstí.

Agent si odkašlal. „Je to velkorysý návrh. Budeme pracovat spolu. Ty mi budeš nosit informace a já tobě zase léky pro dědečka. Nebude trpět.“

A tak to začalo.

Byl jsem Cristian Florescu, krycí jméno OSKAR.

Sedmnáctiletý špion.

Informátor.

Protokol o získání osoby s krycím jménem OSKAR

**Ministerstvo vnitra
Oddělení státní bezpečnosti
Direktorát III, Služba 330**

**PŘÍSNĚ TAJNÉ
15. 10. 1989**

Pokud jde o informační dohled nad americkým diplomatem Nicholasem Van Dornem (krycí jméno subjektu: VAIDA), náš zdroj FRITZI nás odkázal na Cristiana Florescu (17), studenta střední školy MF3. Jeho matka pracuje v rodině Van Dornových jako hospodyně a má přístup do jejich domácnosti. Florescu je podle dostupných informací inteligentní, má pozorovací talent a dobře ovládá anglický jazyk. Také on má přístup do bytu Van Dornových. Oslovil jsem ho ve škole a pod záminkou nezákonného obchodu se známkami jsem mu navrhl spolupráci. Zdráhal se, ale když jsem mu nabídl léky pro dědečka, přijal a slíbil dodávat informace. OSKAR bude využit k následujícímu:

- komunikace se synem Van Dornových Danem (16)
- zjištění denního rozvrhu rodiny
- zjištění osob, které rezidenci navštěvují
- detailní zmapování a rozložení rezidence
- zjištění postoje Van Dornových vůči Rumunsku

4

PATRU

Vina leze po čtyřech.
Plíží se, krouží a plazí se po tobě. Tiskne ti palce
na hrdlo.

A vyčkává.

Vyšel jsem ze školy a byl jsem vděčný, že mě čeká dvoukilometrová procházka domů. Ale s každým krokem se provinilost a strach měnily ve vztek.

Co za člověka se rozhodne týrat někoho, kdo ještě ani není dospělý, a jako páku navíc použije nemocného dědečka? Proč jsem ho neodmítl a neposlal ho i s tou jeho černou dacíí někam? Proč jsem tak snadno podlehl?

Ten agent měl složku. Kdo na mě donášel? Spěšně jsem se ohlédl do tmy za sebou. Nesleduje mě někdo?

To jsem ještě nevěděl, jak je to doopravdy: Mnoho z nás někdo sledoval.

Na obloze se tu a tam objevily mraky. Noc byla černá, nikde ani ždibec světla. Po obou stranách se tyčily vysoké popelavé budovy, šel z nich skoro strach. Žít v Bukurešti bylo jako žít v černobílé fotografii. Život ve studených odstínech šedi. Člověk věděl, že někde za hranicemi měs-

ta jsou kromě betonových a uhelných tónů i jiné barvy, ale nikdy se tam nedostal – vězel v té šedi. Dokonce i můj pocit provinilosti měl šedivou pachutí, jako kdybych spolkl hrst sazí.

Třeba to nebude tak zlé, jak se zdá. Budu donášet jen na americkou rodinu, ne na Rumuny. Rumunské špionážní romány zobrazovaly Securitate jako ochránce před zlými silami Západu. Ale jestli jejich zápletky vycházejí ze skutečnosti, jsou agenti předvídatelní. Třeba se mi je povede přechytračit.

Ano, to jsem si opravdu myslel. Že dokážu porazit Securitate.

Jenže jak si mám poradit s vinou? Ta se přes noc nerozplyne. Doma na mně poznají, že se něco děje.

Rodiče ještě ošálím. Otec byl ustavičně pryč za prací. V posledních letech připomínal spíš stín než živého člověka. Máma měla své starosti a pořád si dělala nějaké seznamy. Podle mě si sepisovala všechno, kvůli čemu se může strachovat. Ale bunu? Toho neoblafnu. A už vůbec se mi to nepodaří se starší sestrou Cici.

A tak jsem si vymyslel historku o zkouškách.

Na univerzitu byl vždycky nával. Třicet studentů se ucházelo o čtyři místa na pedagogické fakultě. Sedmdesát studentů o jedno místo na medicíně.

„Filozofie,“ přikyvoval bunu. „Potrava pro duši. Přihlas se na filozofii. Víš, komunismus je stav mysli,“ vykládal mi a ťukal si přitom na spánek. „Stát hlídá, kolik toho sníme, kolik spotřebujeme elektriny, kam jezdíme a k jakým informacím se dostaneme. Ale s filozofií jsme pány své my-

sli. Jen si představ, že bychom sami mohli malovat a budovat krajinu své duše.“

Bunu podobné barvité představy líčil často. Zamýšlel jsem se nad nimi ve svém zápisníku. Jak mám malovat nebo kreslit nápaditě? Jestliže Západ je krabice barevných pastelů, můj život je penál s obyčejnými tužkami.

Doma věděli, že chci jít na univerzitu. Budu dělat, že jsem smutný, protože polovina míst na filozofii ubyla. Cici jen obrátí oči v sloup.

„Ty to všechno bereš hrozně vážně, Cristi,“ řekne. „Spousta Rumunů má diplom z univerzity, a k ničemu jim není. Být intelektuál může být nebezpečné. Radši to nech plavat.“

Říkal jsem si, že mi tu historku určitě zbaští. Budu se tvářit smutně, řeknu, že jsem se učil na přijímačky. Na nic se mě nebudou ptát.

Jenže bunu se pořád na něco ptá.

Co když na to přijde? Nikdy by nepochopil, jak jsem se mohl stát informatorem. Zradit. Byl jsem horší než ta rakovina, která ho požírala.

A pak jsem zaslechl kroky.

To byla odpověď na mou otázku.

Ano, sledovali mě.

5

CINCI

Nadechl jsem se a bedlivě poslouchal. Odvážil jsem se ohlédnout.

Opodál postávala tmavá postava. Nějaká dívka. Pod paží nesla dlouhou tyč. A pak se ozval její tichý hlas, pozdravila.

„Buně.“

„Buně.“ Kývl jsem hlavou.

Popošla blíž a jakoby nic se mnou srovnala krok.

Ve spáncích mi bušila krev.

Liliana Pavelová. Dívka s očima schovanými za vlasy. Ta, kterou jsem chtěl „náhodou“ potkat po škole. Spředl jsem velkolepý plán s přesným načasováním, ale schůzka s agentem Pádlem mi ho celý zbořila.

Liliana bydlela ve stejném domě jako Luca a studovala angličtinu. Byla tichá, chytrá, s tou svojí hnědou ofinou tajemná a měla chytrý smysl pro humor. Někdy v mých odpovědích byla ironie, kterou soudruh profesor nezachytil. Liliana však neunikla. A prozradilo ji, jak se snažila utajit úsměv.

Většina studentů se poflakovala ve skupinkách, ale Liliana si často odešla někam číst. Desky mívala pokreslené

kytičkami a znameními zvěrokruhu. Někdy jsem měl pocit, že když se na mě dívá, vidí mi až do duše. A líbilo se mi to.

Naše domy stály proti sobě na konci slepé ulice. Lilianin otec měl na starosti dodávky potravin – což byla ve městě, kde většina lidí trpěla hladu, velmi žádaná práce.

Na rozdíl od jiných upovídaných holek se Liliana nebalila jen tak s někým. Když jsme byli mladší, jednou si mě všimla. Stál jsem s ostatními na ulici a ona ke mně zčista-jasna přišla a dala mi kousek *Gumely*.

„To je pro tebe,“ řekla. Kamarádi se mi pošklebovali.

V duchu jsem se vznášel, ale nechtěl jsem, aby to kamarádi věděli.

„Vždyť je to jen šedivá žvýkačka. V puse se ti promění na piliny,“ řekl jsem tehdy a pokrčil rameny.

Byl jsem trouba.

Dodnes si pamatuju ten její smutný výraz. Znovu za mnou přišla až teď, po dvou letech. Mám se jí omluvit, že jsem se tehdy s tou žvýkačkou zachoval jako blbeček? Ne, nejspíš si to ani nepamatuje.

Šli jsme mlčky a do tmy se občas ozvalo ťuknutí hole, kterou Liliana nesla. Pak ji zvedla a namířila vzhůru.

„Jak se tohle řekne anglicky?“

„*Streetlights*,“ odpověděl jsem. „A abys věděla, v jiných zemích podle mě dokonce i svítí.“

Zasmála se.

Pouliční lampy v Bukurešti nesvítily. Moc peněz. Rumunsko bylo bohaté na přírodní zdroje, ale posledních několik let je náš „hrdina“ vyvážel za hranice a splácel tak státní dluh. Proto byly potraviny a elektřina na příděl.

Prošli jsme kolem dlouhé klikaté fronty lidí před potravinami. Stáli, choulili se před zimou, svírali přidělové lístky a čekali na zbytky jídla, které v nějaké jiné zemi nechtěli.

„Všechno naše maso dostane Rusko. To není fér,“ řekl jednou Luca. „Na nás zbudou jen vlastenci.“

V obchodech bývaly občas k dostání vepřové nožičky a slepičí pařátky. Říkali jsme jim „vlastenci“, protože jako jediné části zvířat zůstávaly v Rumunsku. Černý humor, ale bavil nás.

Ukázal jsem k obchodu. „Denní přiděl lahodných vlastenců, hádám.“

„Vlastenců... a taky *Gumely*, co ji máš tak rád,“ odvětila Liliana.

Vážně se na mě podívala a pak se rozesmála.

Já se taky zasmál a zavrtěl jsem hlavou. „Promiň, byl jsem debil.“

mlčky přikývla. A pak se usmála.

Snažil jsem se na ni nezápat, ale tu a tam jsem na ni kradmo pohlédl. Ta její fialová šála se nedala nikde koupit. Že by ji pletla sama? Mám se jí zeptat? Věděl jsem, že pod tou šálou má náhrdelník, který pořád nosí – hnědou semišovou stužku se stříbrným přívěskem. Vlasy jí spadaly v měkkých vlnách a končily těsně nad rameny.

Liliana se podívala na frontu a usklíbla se. V posledních pár letech pocit temnoty přesáhl nedostatek elektřiny. Připadalo mi, že tma je jedovatá, že prosakuje do všeho. Zdalipak to cítila taky tak?

Spěšně se ohlédla přes rameno a pak polohlasem pronesla: „Táta říkal, že Bukurešti se přezdívalo malá Paříž. Rostla

tu spousta stromů, všude ptáci, a dokonce i secesní architektura. Pamatuješ si, jak to tu vypadalo?“ pošeptala mi.

„Některé čtvrti si pamatuju. Můj bunu tu míval dům. Vyprávěl mi, že Bukurešť bývala luxusní zastávka Orient Expresu.“

„Vážně?“

Přikývl jsem.

Nezdálo se mi to. Opravdu jsem šel domů s Lilianou Pavelovou. Povídali jsme si. Kdybych mohl říkat, co chci, řekl bych: „Jo, bunu říkal, že po návštěvě Severní Koreje se Ceaușescu rozhodl srovnat město se zemí a postavit Palác lidu a betonové paneláky. Náš milovaný vůdce zlikvidoval kostely, školy a přes třicet tisíc obytných domů, mezi nimi i ten, který patřil bunuovi. Co si o tom myslíš?“

Jenže já si nemůžu říkat, co chci.

Nikdo nemůže.

„Škoda že v naší čtvrti neroste víc stromů,“ řekla Liliana. „Chybí mi ptáci.“

Stromy rostly v parcích a na širokých bulvárech, kde z nich měli užitek všichni. Rodiny, jako třeba ta naše pětičlenná, byly namačkané do jednopokojových bytů v betonových králíkárnách. Díval jsem se na paneláky, které jsme míjeli. Některé nebyly ani dostavěné. Neměly dveře, výtah nebo zábradlí na schodech. Takové betonové kolosy se tyčily po celém městě, šedivá schodiště vedoucí do nikam. Betonové stěny znamenaly betonové obličje.

Jenže o tom nikdo nemluvil.

Všichni budou žít pospolu! Vše bude po kolektivizaci partyt Straně a lidu! Taková byla mantra. Když Ceaușescu ta

slova vyřkl, protal vzduch dlaní. *Aplaudacii*, jeho věrní příznivci, se mohli utleskat. Jestlipak se ti, co tak tleskali, aspoň otřásli, když jim prázdným srdcem a opuštěnou duší vál studený vítr? Přemýšlel jsem, jak by se jim mohlo říkat jinak než *Aplaudacii*. Přísluhovači. Pochlebovači. Nohsledi.

Liliana mě vzala za paži a vytrhla mě tím z myšlenek.

„Ach ne! Cristiane!“